

Іляна ПОЛИЩУК,*orcid.org/0009-0004-4853-9950**асистент кафедри германської філології та перекладу
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(Чернівці, Україна) iliana.polishchuk@chnu.edu.ua*

ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИ ПОНЯТТЄВОГО СЕГМЕНТУ КОНЦЕПТУ PSYCHOTRAUMA В АНГЛОМОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

У статті здійснено дефініційно-компонентний аналіз лексеми *trauma* з метою виявлення елементів її поняттєвого змісту та визначення основних смислових одиниць, що формують концепт PSYCHOTRAUMA в англomовній картині світу. Особлива увага приділена аналізу тих значень, які відображають психологічний і соціокультурний виміри травматичного досвіду поряд із фізичним аспектом. Такий підхід дає змогу виявити глибинні когнітивні змісти, що актуалізуються у свідомості носіїв англійської мови та фіксуються у сучасній лексикографічній традиції.

Дефініційно-компонентний аналіз дозволив виокремити ключові лексичні значення, зафіксовані у провідних англomовних словниках, зокрема: *emotional shock, long-lasting effects, psychological pain, severe mental stress, rape, repressed memory, trauma-induced memory impairment*. Зазначені елементи стали базою для побудови ядро-периферійної моделі поняттєвого сегменту концепту, яка дозволила розташувати семантичні компоненти за ступенем їхньої частотності. Структурування лексико-семантичного поля дало змогу виокремити ядро концепту, до якого увійшли найбільш повторювані та значущі ознаки, приєднати до нього зону з менш стабільними, але вагомими семами, а також ближню та дальню периферію, що деталізують інші когнітивні й соціальні характеристики.

Аналіз граматичних характеристик компонентів показав, що англomовна лексикографія переважно фіксує концепт PSYCHOTRAUMA через прикметниково-іменникові словосполучення (*adj. + n.*) (*emotional shock, severe trauma, powerful impact*). Інші можливості надають: іменники (*trauma, injury, pain, shock*); конструкції *n. + off/from*, які деталізують джерело або характер травми (*trauma of combat, injury from violence*); дієслівні словосполучення (*suffering from trauma, recovering after shock*).

Результати аналізу засвідчують, що репрезентація концепту PSYCHOTRAUMA зосереджена переважно на психоемоційних наслідках пережитого досвіду, тривалих ефектах та когнітивних змінах. Це вказує на складний характер та багатовекторність зазначеного концепту, що відображає глибину його засвоєння у англomовній свідомості.

Ключові слова: когнітивна лінгвістика, концепт, дефініційно-компонентний аналіз, поняттєвий сегмент концепту, лексико-семантичне поле, лексичне значення.

Iliana POLISHCHUK,*orcid.org/0009-0004-4853-9950**Assistant Lecturer at the Department of Germanic Philology and Translation
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
(Chernivtsi, Ukraine) iliana.polishchuk@chnu.edu.ua*

FEATURES OF THE STRUCTURE OF THE CONCEPTUAL SEGMENT OF THE CONCEPT PSYCHOTRAUMA WITHIN ENGLISH-LANGUAGE DISCOURSE

The article presents a definitional and componential analysis of the lexeme *trauma* aimed at identifying the elements of its conceptual content and determining the main semantic units that constitute the concept of PSYCHOTRAUMA in the English linguistic worldview. Particular attention is given to the analysis of meanings that reflect the psychological and sociocultural dimensions of traumatic experience alongside its physical aspect. This approach enables the identification of deeper cognitive meanings that are actualized in the consciousness of English speakers and recorded in contemporary lexicographic tradition.

Definitional and componential analysis made it possible to isolate key lexical meanings attested in major English-language dictionaries, including *emotional shock, long-lasting effects, psychological pain, severe mental stress, rape, repressed memory, and trauma-induced memory impairment*. These lexical units formed the basis for constructing a core-periphery model of the conceptual segment, allowing for the arrangement of semantic components according to their frequency of occurrence in the text. The structuring of the lexical-semantic field facilitated the delineation of the conceptual core, which comprises the most recurrent and semantically significant features; the near-core zone, which includes less stable yet conceptually important components; and the proximal and distal peripheries, which specify additional cognitive and social characteristics.

The analysis of grammatical characteristics of the components has shown that English-language lexicography predominantly represents the concept of PSYCHOTRAUMA through adjective-noun combinations (adj. + n.) (e.g., emotional shock, severe trauma, powerful impact). Other patterns include nouns (trauma, injury, pain, shock); noun + of/from constructions that specify the source or nature of the trauma (e.g., trauma of combat, injury from violence); and verb phrases (e.g., suffering from trauma, recovering after shock).

The findings indicate that the representation of the concept PSYCHOTRAUMA is primarily focused on the psycho-emotional consequences of traumatic experience, its long-term effects, and associated cognitive changes. This underscores the multifaceted and complex nature of the given concept, reflecting the depth of its internalization in the English-speaking worldview.

Key words: cognitive linguistics, concept, definitional and componential analysis, conceptual segment of the concept, lexical-semantic field, lexical meaning.

Постановка проблеми. Антропоцентрична парадигма лінгвістики розглядає мову як засіб репрезентації людського досвіду, мислення та культури. У цьому контексті концепти – базові одиниці знань – виступають ключовим об’єктом, що дозволяє простежити структуру ментальних утворень через мовні засоби. Як зазначає С. Голик – концепт як складне утворення проявляється у різних мовних знаках, тому для його повноцінного аналізу потрібно враховувати весь обсяг мовного матеріалу, у якому він реалізується. (Голик, 2019: 154–161).

Особливого значення в сучасному світі набувають концепти, пов’язані з психоемоційними станами, адже вони відображають як індивідуальний, так і колективний досвід, формуючи мовну картину світу. У цьому контексті вивчення концепту PSYCHOTRAUMA на тлі англomовної етноспільноти є вкрай актуальним, оскільки, попри широке використання в психологічному й медичному дискурсах, він не зафіксований у провідних тлумачних словниках, що ускладнює його чітке семантичне визначення та розмежування з близькими поняттями (trauma, PTSD, distress).

Дослідження його лексико-семантичного поля – зокрема через аналіз дефініцій – дозволяє виявити ключові семантичні компоненти та реконструювати його поняттєву структуру в англomовному когнітивному просторі, що є важливим для подальшого аналізу дискурсивних практик, пов’язаних із темою психотравми.

Аналіз досліджень. У когнітивно-лінгвістичних дослідженнях значну увагу приділяють тому, як концепти формуються, структуруються та передаються через мову. Одним із найбільш ефективних підходів є дефініційно-компонентний аналіз, який допомагає виокремити основні смислові ознаки концепту, виявити його ядро та з’ясувати, які елементи є стабільними, а які – змінними. Як зазначає С. Голик, для повного розуміння структури концепту слід враховувати всі рівні мовного вираження – від окремих лексем і стійких словосполучень до прислів’їв, приказок та усталених

асоціативних зв’язків, що закріпилися в мовній практиці (Голик, 2019: 154–161).

Серед наукових підходів, які пояснюють внутрішню організацію концептів, варто назвати модель О. Селіванова. Науковиця розглядає концепт як складну багатшарову структуру, що поєднує значення, оцінки, асоціативні уявлення, а також відомості про історію слова, його походження. При цьому окремі елементи концепту групуються залежно від того, наскільки вони актуальні для сучасного мовного середовища. Крім цього, О. Селіванова виділяє три основні складові концепту: понятійний, образний та ціннісний. Вона підкреслює, що центральне місце належить саме понятійному компоненту, який визначає зміст концепту та забезпечує його відмежування від близьких за значенням понять (Селіванова, 2006).

У межах сучасного мовознавства розвиваються різні напрями концептуального аналізу, серед яких можна виділити лінгвопоестологічний, лінгвокультурологічний, когнітивно-дискурсивний та когнітивно-семантичний, кожен із яких розробляє власні підходи до вивчення процесів концептуалізації й категоризації. Найбільш адекватним для нашого дослідження видаються когнітивно-дискурсивний та когнітивно-семантичний напрями, оскільки вони дозволяють не лише описати значення мовної одиниці, а й простежити, як це значення формується, змінюється та актуалізується в конкретних контекстах.

Дослідження концептів, пов’язаних із психоемоційною сферою, є важливим напрямом сучасної науки. Зокрема, у роботі В. Вокер та ін. показано, що пандемія COVID-19 виступила потужним чинником ризику розвитку психічних розладів, серед яких депресія, ПТСР, тривожні стани, розлади харчової поведінки, залежності, селфхарм та суїцидальна поведінка (Walker et al., 2024). У дослідженнях А. Джон та ін. (John et al., 2018), Й. Несі та ін. (Nesi et al., 2018: 267–294), Б. Картер та ін. (Carter et al., 2016) проаналізовано вплив соціальних мереж на підвищення

ризиків для психічного здоров'я, зокрема через кібербулінг, депресивні симптоми та емоційне виснаження. У сфері психолінгвістики помітний внесок зробили І. Данилюк та О. Богучарова, які вивчали особливості медіадискурсу російсько-української війни [Danyliuk, Bohucharova, 2023] (Danyliuk, Bohucharova, 2023: 9–20), Л. Коломієць, яка аналізувала соціокультурні аспекти українського дискурсу [Kolomiyets, 2020] (Kolomiyets, 2020: 135–154), а також Т. Храбан і О. Сілко, що досліджували питання гендерних стереотипів у військовій сфері [Khraban, Silko, 2021] (Khraban, Silko, 2021: 40–48).

Попри наявність численних дотичних робіт, саме концепт PSYCHOTRAUMA залишається недостатньо вивченим у англомовній лінгвістичній площині, особливо з позицій дефініційно-компонентного аналізу. Це створює перспективу для поглибленого дослідження його структури, когнітивних характеристик та ролі в сучасному англомовному дискурсі.

Метою статті є встановлення основних семантичних характеристик лексеми-домінанти *trauma*, що репрезентує концепт PSYCHOTRAUMA, шляхом аналізу значень, що відображають його поняттєву структуру.

Завданнями дослідження є окреслення теоретичних і методологічних основ дослідження концепту PSYCHOTRAUMA; аналіз словникових дефініцій лексеми-домінанти *trauma*; узагальнення та впорядкування основних семантичних компонентів; виявлення структури номінативного поля лексеми *trauma* та опис його складових.

У цьому дослідженні розглянуто концепт як ментальну одиницю, що структурує знання, важливі для певної мовної спільноти, та репрезентується у мові. Відповідно до когнітивно-дискурсивного підходу, запропонованого А. Мартинюк (Мартинюк, 2011), концепт відображає специфіку лінгвокультури, поєднуючи культурні, когнітивні та смислові характеристики. У статті увага приділяється аналізу поняттєвого компонента концепту, оскільки він формує його змістове ядро й визначає основні семантичні риси, необхідні для подальшого дослідження структури.

Для проведення дослідження обрано дефініційно-компонентний аналіз, який є одним із ключових методів лінгвістичного аналізу значення слова. Цей метод передбачає розчленування значення лексеми на мінімальні смислові одиниці – семи, що дозволяє виявити й систематизувати основні семантичні характеристики, зафіксовані в лексикографічних джерелах. Аналіз здійснюється на основі словникових дефініцій, які відображають найбільш стабільні

й значущі ознаки слова. У дослідженні використано такі словники: а) Oxford English Dictionary (Oxford), b) Longman Dictionary of Contemporary English (Longman), c) Collins English Dictionary (Collins), d) Merriam–Webster Dictionary (Merr.–Webster), e) Cambridge Dictionary (Cambridge), f) The American Heritage Dictionary (Am. Heritage), g) Dictionary.com (Dict.com), h) YourDictionary (YourDict), i) Vocabulary.com (Vocab.com), j) The Free Dictionary (FreeDict), k) Chambers Dictionary (Chambers), l) Infoplease Dictionary (Infopl.).

Серед застосовуваних методів особливої ваги набув дефініційно-компонентний аналіз, що дає можливість виокремити ключові смислові елементи – семи – як мінімальні складові номінативного поля концепту.

Дефініційно-компонентний аналіз дає змогу встановити, які смислові риси утворюють ядро значення лексеми *trauma* як репрезентанта концепту PSYCHOTRAUMA, а також які додаткові характеристики формують його смислову периферію. Такий метод дозволяє описати, як лексема структурує понятійний зміст концепту, які уявлення про травму (фізичну, психологічну, емоційну) закріплені в словникових джерелах та як вони взаємопов'язані між собою. Застосування дефініційно-компонентного аналізу дає змогу реконструювати концептуальну модель уявлень про психотравму в англомовному культурному й когнітивному просторі.

Для побудови структури ЛСП у цьому дослідженні семантичні компоненти лексеми *trauma* були згруповані у чотири зони відповідно до частотності їх фіксації у провідних англомовних словниках. Для кількісного розмежування зон було використано умовну шкалу з урахуванням максимального значення ($N = 6$): ядро охоплює ≈ 80 – 100% від максимуму, приядерна зона – ≈ 50 – 66% , ближня периферія – $\approx 33\%$, а дальня – $< 20\%$.

Виклад основного матеріалу. Першим етапом дослідження стало виявлення джерел, у яких термін *psychotrauma* зафіксовано вперше. Пошук у наукових базах даних, зокрема PubMed (PubMed, 2025), дозволив встановити, що перше документоване вживання цього терміна належить Г. К. Рюмке – автору статті «Late werken van Psychotraumatata (bijdrage tot de kennis der Psychogenie)», опублікованої 6 жовтня 1951 року в серії *Klinische Lessen* (Rümke, 1951: 2928–2937). Ця публікація є важливим орієнтиром для визначення моменту введення терміна *psychotrauma* в науковий медичний і психологічний дискурс.

Водночас, попри п'ятикратне зростання частотності вживання терміна

psychotrauma – за даними Google Books Ngram Viewer–(GoogleBooksNgramViewer,2025)між1951і 2020 роками, ця лексема відсутня в провідних англomовних тлумачних словниках, що унеможливає її безпосередній дефініційний аналіз. У зв'язку з цим для дослідження обрано лексему *trauma*, яка стабільно представлена у лексикографічних джерелах. Під час відбору дефініцій орієнтовано на ті значення, що пов'язані з психологічними й психіатричними аспектами травми, а не обмежуються виключно її фізичними вимірами, оскільки саме ці значення відображають семантичний простір концепту PSYCHOTRAUMA.

Семантичні компоненти, виявлені в ході аналізу, були впорядковані за ступенем змістової значущості, що дало змогу структурувати номінативне поле, виділивши ядро, приадресну зону та периферійні елементи.

Проведений зіставний та кількісний аналіз дефініцій лексеми *trauma* у 12 основних англomовних словниках (див. табл. 1) дозволяє виокремити найбільш уживані смислові елементи, що систематично актуалізуються в мовній картині світу англomовної спільноти. Серед них найбільш помітно фіксуються такі компоненти, як *emotional shock* (емоційний шок) та *long-lasting effects* (тривалі наслідки). Це пояснюється частотою фіксації у словникових джерелах: перший компонент трапляється у шести джерелах, другий – у п'яти.

Це пояснює той факт, що саме психоемоційний вимір травми та її затяжний характер посідають провідне місце у концептуалізації PSYCHOTRAUMA в англomовному дискурсі.

Ці результати чітко відображені у структурі лексико-семантичного поля лексеми *trauma* що відображає концепт PSYCHOTRAUMA (див. табл. 2), де зазначені компоненти розподілені за ступенем частотності: ядро лексеми (80–100% від максимуму вживання (N = 6)); приадресна зона ≈50–66%; ближня периферія – ≈33%; дальня периферія – <20%.

Результати аналізу показують, що лексичні значення *trauma* найбільше зосереджені на психоемоційних аспектах травматичного досвіду. Значення, які трапляються рідше і належать до периферії, є доповнюючими, та охоплюють когнітивні, поведінкові та соціальні наслідки. Усе це разом формує цілісну модель, яка відображає складність і різні виміри концепту PSYCHOTRAUMA в англomовній мовній картині світу.

До неактивної зони лексико-семантичного поля лексеми *trauma* належать такі лексичні значення:

psychic injury – психічне ушкодження;
repressed memory – пригнічений спогад;

unhealed trauma – незажита травма; behavioural disorder – поведінкове порушення; condition caused by trauma – стан, спричинений травмою; mental state – ментальний стан; extreme shock – сильний шок; frightening experience – лякаючий досвід; unpleasant experience – неприємний досвід; emotional trauma – емоційна травма; trauma from being a refugee – травма, пов'язана зі статусом біженця; rape – зґвалтування; severe shock – сильний шок; upsetting experience – тривожний досвід; psychological damage – психологічна шкода; trauma from life event – травма, спричинена життєвою подією; powerful shock – сильний шок; bodily injury – тілесне ушкодження; wound – рана; physical shock – фізичний шок; painful emotional experience – болісний емоційний досвід; lasting psychic effect – тривалий психічний ефект; neurosis – невроз; sudden physical injury – раптове тілесне ушкодження; injury from violence or accident – травма від насильства чи нещасного випадку; trauma-induced condition – стан, спричинений травмою; traumatism – травматизм; psychological injury – психологічне ушкодження; psychological pain – психологічний біль; resulting psychological injury – наслідок у формі психологічне ушкодження; disordered psychic state – розлад психіки; behavioral state – поведінковий стан; severe mental stress – сильний психічний стрес; emotional stress – емоційний стрес; physical injury – фізичне ушкодження; emotional upset – емоційний розлад; personal trauma – особиста травма; trauma from internal conflict or unmet expectations – травма через внутрішній конфлікт або незадоволені очікування; severe emotional distress – сильне емоційне потрясіння; trauma from divorce – травма через розлучення; experience causing severe anxiety – досвід, що спричиняє сильну тривогу; emotional distress from rape – емоційне потрясіння від зґвалтування; emotional distress from combat – емоційне потрясіння від бойових дій; persistent traumatic memories – стійкі травматичні спогади; lasting emotional pain – тривалий емоційний біль; severe emotional shock – сильний емоційний шок; extremely upsetting experience – надзвичайно тривожний досвід; trauma from marriage breakdown – травма через розпад шлюбу; childhood trauma – травма з дитинства; chronic stress – хронічний стрес; trauma-induced learning problems – проблеми з навчанням, спричинені травмою; trauma-induced memory impairment – порушення пам'яті, викликане травмою; trauma-induced concentration difficulties – труднощі з концентрацією через травму; shared traumas – спільні (колективні) травми.

Таблиця 1

Лексичні значення лексеми-домінанти *trauma*

№	Семантичний компонент	a)	b)	c)	d)	e)	f)	g)	h)	i)	g)	k)	l)	Всього
ЛЗ 1	psychic injury	+												1
ЛЗ 2	emotional shock	+		+					+	+	+	+		6
ЛЗ 3	repressed memory	+												1
ЛЗ 4	unhealed trauma	+												1
ЛЗ 5	behavioural disorder	+												1
ЛЗ 6	condition caused by trauma	+												1
ЛЗ 7	mental state		+											1
ЛЗ 8	extreme shock		+											1
ЛЗ 9	frightening experience		+											1
ЛЗ 10	unpleasant experience		+											1
ЛЗ 11	emotional trauma		+							+				2
ЛЗ 12	trauma from being a refugee		+											1
ЛЗ 13	rape		+				+				+			3
ЛЗ 14	severe shock			+										1
ЛЗ 15	upsetting experience			+										1
ЛЗ 16	psychological damage			+										1
ЛЗ 17	trauma from life event			+										1
ЛЗ 18	powerful shock			+							+			2
ЛЗ 19	long-lasting effects			+						+	+	+		5
ЛЗ 20	bodily injury			+					+					2
ЛЗ 21	wound			+					+					2
ЛЗ 22	physical shock			+					+					2
ЛЗ 23	painful emotional experience			+					+					2
ЛЗ 24	lasting psychic effect			+					+					2
ЛЗ 25	neurosis			+					+					2
ЛЗ 26	sudden physical injury			+										1
ЛЗ 27	injury from violence or accident			+										1
ЛЗ 28	trauma-induced condition			+								+		2
ЛЗ 29	traumatism			+										1
ЛЗ 30	psychological injury			+				+						2
ЛЗ 31	psychological pain			+				+					+	3
ЛЗ 32	resulting psychological injury			+				+					+	3
ЛЗ 33	disordered psychic state				+									1
ЛЗ 34	behavioral state				+									1
ЛЗ 35	severe mental stress				+		+				+			3
ЛЗ 36	emotional stress				+									1
ЛЗ 37	physical injury				+	+								2
ЛЗ 38	emotional upset				+		+							1
ЛЗ 39	personal trauma				+									2
ЛЗ 40	trauma from internal conflict or unmet expectations				+									1
ЛЗ 41	severe emotional distress						+				+			2
ЛЗ 42	trauma from divorce						+				+			2
ЛЗ 43	experience causing severe anxiety						+				+			2
ЛЗ 44	emotional distress from rape						+				+			2
ЛЗ 45	emotional distress from combat						+				+			2
ЛЗ 46	persistent traumatic memories						+				+			2
ЛЗ 47	lasting emotional pain					+								1
ЛЗ 48	severe emotional shock					+								1
ЛЗ 49	extremely upsetting experience					+								1
ЛЗ 50	trauma from marriage breakdown					+								1
ЛЗ 51	childhood trauma					+								1
ЛЗ 52	chronic stress					+								1
ЛЗ 53	trauma-induced learning problems					+								1
ЛЗ 54	trauma-induced memory impairment					+								1
ЛЗ 55	trauma-induced concentration difficulties					+								1
ЛЗ 56	shared traumas					+								1

Дане дослідження ґрунтується на теорії польової будови лексичної системи, що дає змогу розглядати матеріал крізь призму аналізу лексико-семантичного поля (ЛСП) і простежувати взаємозв'язки між лексичними одиницями та їхніми смисловими компонентами. У цьому контексті теоретичною основою є концепція ЛСП як системного об'єднання мовних одиниць зі спільним смисловим компонентом. Поняття «семантичне поле» уперше ввів Г. Іпсен, який розумів його як групу слів зі «спільним знаменником» значення при морфологічній ідентичності (Ipsen, 1924: 89–340). Й. Трір розвинув цю ідею, використовуючи терміни «лексичне поле» та «семантичне поле» для позначення системи взаємозалежних значень, у межах якої слово можна зрозуміти тільки через порівняння з іншими (Trier, 1968: 190). На відміну від нього, В. Порціг акцентував на синтагматичних відношеннях, підкреслюючи роль контексту та динаміки мовного вжитку (Porzig, 1931: 70–97). Н. Гешко розглядала структуру ЛСП як багаторівневу систему з ядром, центром, периферією та фрагментами, наголошуючи на гнучкості меж між зонами (Гешко, 2014: 73–78). В. Гонґало трактував ЛСП через градаційний поділ елементів на ядро, ближню, дальню та крайню периферію (Honhalo,

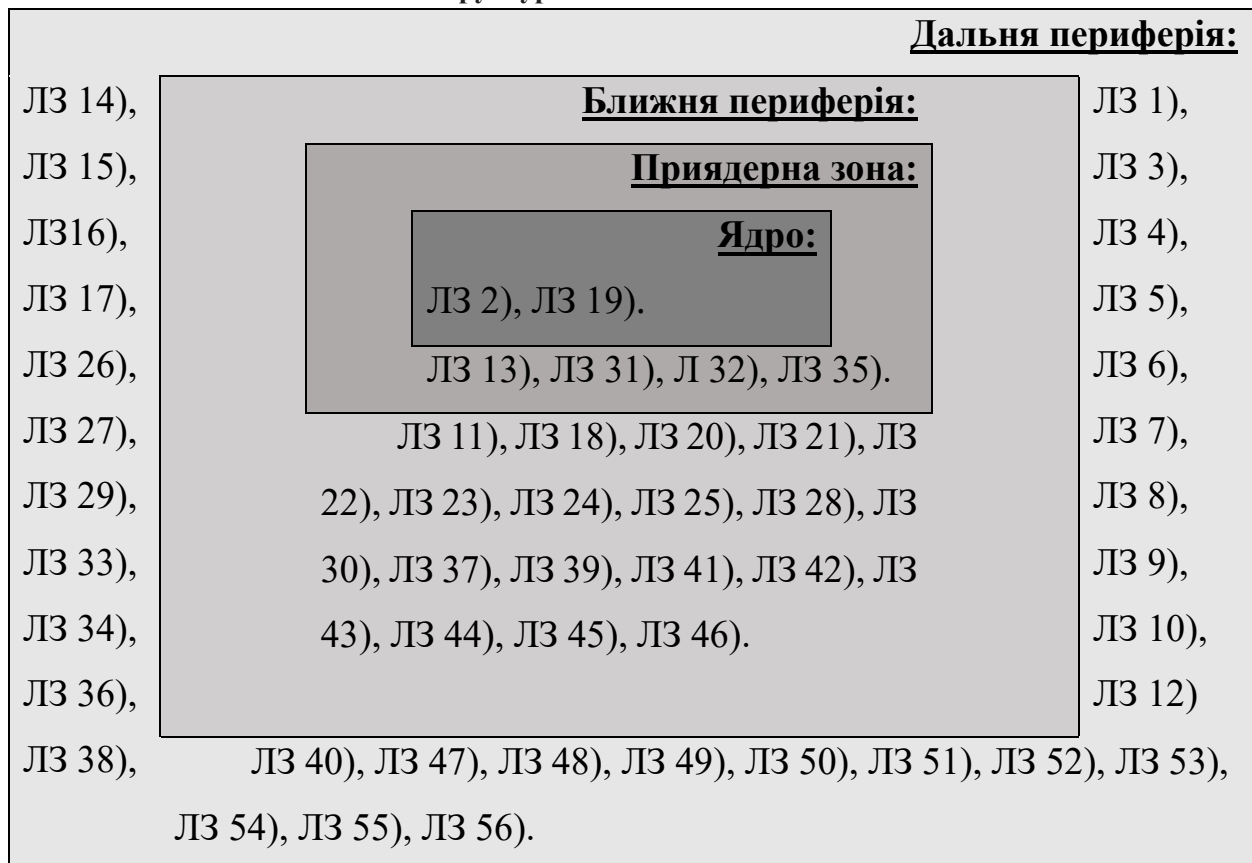
2021: 112–117). О. Селіванова, своєю чергою, визначала ЛСП як парадигматичне угруповання одиниць певної частини мови, об'єднане спільним інтегральним значенням (Селіванова, 2006).

Лексико-семантичне поле лексеми *trauma* (див. табл. 2) змодельоване на основі результатів дефініційно-компонентного аналізу (див. табл. 1) і відображає фрагмент мовної картини світу англomовної лінгвокультури. Ядерно-периферійна структура ЛСП лексеми *trauma* включає ядро, представлене найчастотнішими значеннями (ЛЗ 2, ЛЗ 19); приядерну зону (ЛЗ 13, ЛЗ 31, ЛЗ 32, ЛЗ 35); ближню периферію (ЛЗ 11, ЛЗ 18, ЛЗ 20, ЛЗ 21, ЛЗ 22, ЛЗ 23, ЛЗ 24, ЛЗ 25, ЛЗ 28, ЛЗ 30, ЛЗ 37, ЛЗ 39, ЛЗ 41, ЛЗ 42, ЛЗ 43, ЛЗ 44, ЛЗ 45, ЛЗ 46 та дальню периферію (ЛЗ 1, ЛЗ 3, ЛЗ 4, ЛЗ 5, ЛЗ 6, ЛЗ 7, ЛЗ 8, ЛЗ 9, ЛЗ 10, ЛЗ 12, ЛЗ 14, ЛЗ 15, ЛЗ 16, ЛЗ 17, ЛЗ 26, ЛЗ 27, ЛЗ 29, ЛЗ 33, ЛЗ 34, ЛЗ 36, ЛЗ 38, ЛЗ 40, ЛЗ 47, ЛЗ 48, ЛЗ 49, ЛЗ 50, ЛЗ 51, ЛЗ 52, ЛЗ 53, ЛЗ 54, ЛЗ 55), ЛЗ 56). Така модель дозволяє структурно показати, як окремі семантичні компоненти взаємопов'язані між собою та формують концептуальне поле досліджуваної лексеми.

Лексико-семантичне поле (ЛСП) лексеми *trauma* складається з кількох ключових компонентів, кожен із яких відображає окремий аспект зна-

Таблиця 2

Структура ЛСП лексеми *trauma*

чення, закладеного в цьому концепті. Центральні смислові осередки ядра охоплюють:

– **Емоційний шок:** сильне емоційне потрясіння, яке порушує звичний стан психіки (*emotional shock, severe shock*) – цей компонент найчастіше фіксується в дефініціях.

– **Тривалі наслідки:** стійкі зміни психічного чи фізичного стану, що залишаються після травматичної події (*long-lasting effects*) – другий за частотою компонент ядра.

Окрім ядра, концепт PSYCHOTRAUMA містить низку важливих складових, що деталізують різні його грані:

– **Психологічні ушкодження:** внутрішні травми психіки, пов'язані з болем, нейропсихічними змінами, психічними розладами (*psychological injury, psychological pain, neurosis*).

– **Фізичні ушкодження:** тілесні травми, які супроводжуються або ведуть до психологічних наслідків (*physical injury, bodily injury, wound*).

– **Стрес та розлади:** тривожні стани, постійний або хронічний стрес, що виникає через травматичний досвід (*chronic stress, severe mental stress, disordered psychic state*).

– **Пам'ять та когнітивні ефекти:** зміни у сприйнятті, пам'яті, концентрації, викликані пережитими подіями (*repressed memory, trauma-induced memory impairment*).

– **Джерела травми:** події чи обставини, які стають безпосередньою причиною травми, включаючи соціальні, особисті та військові чинники (*rape, combat trauma, divorce trauma*).

– **Особистісні зміни:** зміни в особистісній структурі, поведінці, сприйнятті себе після травми (*personality change, long-term effects on behaviour*).

– **Соціальна підтримка:** аспекти, пов'язані з розділенням травматичного досвіду, потребою в допомозі, солідарністю (*shared traumas, need for psychological support*).

– **Узагальнені характеристики досвіду:** широкі, метафоричні описові компоненти, що охоплюють загальний досвід травми (*traumatic experience, distress from disastrous event*).

Аналіз граматичних характеристик виокремлених семантичних компонентів лексеми *trauma* дозволив виявити, якими мовними засобами англomовна лексикографічна традиція фіксує ключові смисли, пов'язані з концептом PSYCHOTRAUMA. Найбільшу частину становлять конструкції, утворені за моделлю (*adj. + n.*), які кількісно домінують серед компонентів (24 од.), наприклад: *emotional shock, severe trauma, powerful impact*, слугують засобом деталізації переживань, акцентуючи увагу на їхній якості, інтенсивності або психоемоційному забарвленні.

Не менш об'ємною виявилася група іменників (22 од.), до яких належать такі компоненти, як *trauma, injury, pain, shock* – вони формують основу номінативного поля, позначаючи явища без додаткових характеристик, але передаючи базовий зміст.

Окремо слід зазначити групу конструкцій типу іменник + уточнення (*n. + of / from*), яка налічує 8 од.. Вони дозволяють деталізувати джерело, походження чи характер травматичного досвіду, як, наприклад, *trauma of combat, injury from violence, consequences of trauma*.

Найменшу частину складають вербальні конструкції та дії (*v. phrases / actions*) – 3 од., що передають процеси переживання, наприклад, *suffering from trauma, recovering after shock, experiencing severe distress*. Такі конструкції свідчать про динаміку, репрезентуючи травму як явище, що розгортається у часі.

Отже, граматичний розподіл показує, що для позначення концепту PSYCHOTRAUMA англomовні словники переважно використовують описові конструкції (прикметник + іменник) та окремі іменники, тоді як уточнювальні та дієслівні вирази трапляються рідше, але доповнюють загальне розуміння психоемоційних станів.

Такий поділ демонструє, що концепт PSYCHOTRAUMA є виключно багатогранним та розгортається у складну структуру, де кожна група компонентів відіграє роль у формуванні загальної семантичної картини.

Висновки. Проведений дефініційно-компонентний аналіз словникових дефініцій лексеми *trauma* дозволив вибудувати ядерно-периферійну модель концепту PSYCHOTRAUMA у межах англomовної лексикографічної традиції. Ядро концепту складають найбільш частотні смислові елементи – *emotional shock* (емоційний шок) та *long-lasting effects* (тривалі наслідки), що відображають ключові характеристики травматичного досвіду. Приядерна зона включає такі важливі компоненти, як *rape* (зґвалтування), *psychological pain* (психологічний біль), *resulting psychological injury* (результативне психологічне ушкодження), *severe mental stress* (сильний психічний стрес), які деталізують психологічний вимір травми. Ближня та дальня периферія репрезентують ширший спектр менш частотних, але змістовно значущих елементів, пов'язаних із фізичними ушкодженнями, когнітивними порушеннями, особистісними змінами, джерелами травми та потребою в соціальній підтримці.

Особливо важливим є спостереження, що у складі периферійних компонентів значна частина пов'язана з когнітивними та поведінковими наслідками (наприклад, проблемами пам'яті, концентра-

ції, навчання), що вказує на розширення семантичного простору концепту PSYCHOTRAUMA у сучасному дискурсі. Важливо також відзначити, що значна кількість компонентів стосується соціального та особистісного рівня (наприклад, розлучення, втрати роботи, статусу біженця), що засвідчує той факт, що у мовній картині світу англomовної культури психотравма дедалі більше розглядається не лише як медичне чи клінічне явище, а й як соціо-

культурне. Отже, у словникових джерелах концепт PSYCHOTRAUMA постає як складне й багатокомпонентне явище, що поєднує індивідуальні психічні прояви та широкий соціальний контекст. Подальші дослідження варто зосередити на розкритті асоціативно-образного наповнення концепту PSYCHOTRAUMA, що допоможе глибше зрозуміти формування й функціонування уявлень про психотравму в мовній свідомості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гешко Н. Лексико-семантичне поле як системно структурне утворення та методи його дослідження. *АПСНІМ*. 2014. № 2. С. 73–78.
2. Голик С. Концепт: у пошуках алгоритму аналізу. *Сучасні дослідження з іноземної філології: збірник наукових праць*. 2019. № 17. С. 154–161.
3. Мартинюк А. П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. 196 с.
4. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
5. Cambridge Dictionary | English Dictionary, Translations & Thesaurus. *Cambridge Dictionary | English Dictionary, Translations & Thesaurus*. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (date of access: 01.06.2025).
6. Carter, B., Rees, P., Hale, L., Bhattacharjee, D., & Paradkar, M. S. (2016). Association between portable screen-based media device access or use and sleep outcomes. *JAMA pediatrics*
7. Chambers – For Word Lovers. *Chambers*. URL: <https://chambers.co.uk/> (date of access: 01.06.2025).
8. Collins Dictionary URL: www.collinsdictionary.com/ (date of access: 01.06.2025).
9. Danyliuk I., Bohucharova O. The Russia-Ukraine war in Western media: A psycholinguistic modelling of the ‘hybrid’ phase. *East European Journal of Psycholinguistics*. 2023. Т. 10, № 2. URL: <https://doi.org/10.29038/eejpl.2023.10.2.dan> (дата звернення: 03.04.2025).
10. Dictionary, Encyclopedia and Thesaurus – The Free Dictionary. *TheFreeDictionary.com*. URL: <https://www.thefreedictionary.com/> (date of access: 01.06.2025).
11. Dictionary.com | Meanings & Definitions of English Words. *Dictionary.com*. URL: <https://www.dictionary.com/> (date of access: 01.06.2025).
12. *Google Books Ngram Viewer*. (б. д.). Google Books. https://books.google.com/ngrams/graph?content=Psychotrauma&year_start=1800&year_end=2022&corpus=en&smoothing=3
13. Holyk S. V. Componential analysis of the lexeme naming old age concept. *Scientific notes of Taurida National V.I. Vernadsky University, series Philology. Social Communications*. 2020. No. 3. P. 102. URL: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.3-1/18> (date of access: 01.06.2025).
14. Honhalo V. O. The structural organization of the lexico-semantic field success in contemporary english. *Transcarpathian Philological Studies*. 2021. Vol. 1, no. 19. P. 112–117. URL: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.19.1.21> (date of access: 01.06.2025).
15. Infoplease Dictionary. URL: <https://www.infoplease.com/dictionary> (date of access: 01.06.2025).
16. Ipsen G. Der alte Orient und die Indogermanen. *Stand und Aufgaben der Sprachwissenschaft*. 1924. P. 89–340.
17. John, A., Glendenning, A. C., Marchant, A., Montgomery, P., Stewart, A., Wood, S., Lloyd, K., & Hawton, K. (2018). Self-Harm, suicidal behaviours, and cyberbullying in children and young people: systematic review. *Journal of medical internet research*, 20(4), Стаття e129. <https://doi.org/10.2196/jmir.9044>
18. Khraban T., Silko O. Psycholinguistics Approach to Study of Female Stereotypes in the Armed Forces of Ukraine. *American Journal of Applied Psychology*. 2021. Vol. 10, no. 2. P. 40. URL: <https://doi.org/10.11648/j.ajap.20211002.12> (date of access: 02.04.2025).
19. Kolomiyets L. A Psycholinguistic Analysis of the First Ukrainian Syllabi on General and Special Methodology of Translation by Mykhailo Kalynovych and Mykola Zerov. *East European Journal of Psycholinguistics*. 2020. Vol. 7, no. 2. URL: <https://doi.org/10.29038/eejpl.2020.7.2.kol> (date of access: 02.04.2025).
20. Longman Dictionary of Contemporary English | LDOCE. *Longman Dictionary of Contemporary English | LDOCE*. URL: <https://www.ldoceonline.com/> (date of access: 01.06.2025).
21. Merriam-Webster: America's Most Trusted Dictionary. *Merriam-Webster: America's Most Trusted Dictionary*. URL: <https://www.merriam-webster.com/> (date of access: 01.06.2025).
22. Nesi, J., Choukas-Bradley, S., & Prinstein, M. J. (2018). Transformation of adolescent peer relations in the social media context: part 1—A theoretical framework and application to dyadic peer relationships. *Clinical child and family psychology review*, 21(3), 267–294. <https://doi.org/10.1007/s10567-018-0261-x>
23. Oxford English Dictionary. *Oxford English Dictionary*. URL: <https://www.oed.com/?tl=true> (date of access: 01.06.2025).
24. Porzig W. Wesenhafte Bedeutungsbeziehungen. *Beitrage zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur*. 1931. Vol. 58. P. 70–97.

25. PubMed. *PubMed*. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov> (date of access: 01.04.2025).
26. Rümke H. Late werkingen van psychotraumata (bijdrage tot de kennis der Psychogenie). *Klinische Lessen. N.T.V.G.* 1951. No. 95. P. 2928–2937.
27. The American Heritage Dictionary entry: *American Heritage Dictionary – Search*. URL: <https://ahdictionary.com/> (date of access: 01.06.2025).
28. Trier J. Altes und Neues vom sprachlichen Feld. Duden-Beiträge. *Fragen der Rechtschreibung, der Grammatik und des Stils*. 1968. P. 190.
29. Vocabulary.com URL: <https://www.vocabulary.com/> (date of access: 01.06.2025).
30. Walker, V. M., Patalay, P., Cuitun Coronado, J. I., Denholm, R., Forbes, H., Stafford, J., Moltrecht, B., Palmer, T., Walker, A., Thompson, E. J., Taylor, K., Cezard, G., Horne, E. M. F., Wei, Y., Al Arab, M., Knight, R., Fisher, L., Massey, J., Davy, S., ... Sanders, Z.-B. (2024). COVID-19 and mental illnesses in vaccinated and unvaccinated people. *JAMA psychiatry*. <https://doi.org/10.1001/jamapsychiatry.2024.2339>
31. YourDictionary. *YourDictionary: Definitions and Meanings From Over a Dozen Trusted Dictionary Sources*. URL: <https://www.yourdictionary.com/> (date of access: 01.06.2025).

REFERENCES

1. Heshko N. (2014). Leksyko-semantyczne pole yak systemno-strukturne utvorennia ta metody yoho doslidzhennia [The lexico-semantic field as a system-structural formation and methods of its study]. *APSNIM*, 2, 73–78. [in Ukrainian].
2. Holyk S. (2019). Kontsept: u poshukakh alhorytmu analizu [Concept: in search of an algorithm of analysis]. *Suchasni doslidzhennia z inozemnoi filolohii: zbirnyk naukovykh prats*, 17, 154–161. [in Ukrainian].
3. Martyniuk A. P. (2011). *Slovnnyk osnovnykh terminiv kohnityvno-dyskursyvnoi linhvistyky* [Dictionary of basic terms in cognitive-discursive linguistics]. Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina. [in Ukrainian].
4. Selivanova O. O. (2006). *Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediia* [Modern linguistics: terminological encyclopedia]. Poltava: Dovkillia-K. [in Ukrainian].
5. Cambridge Dictionary | English Dictionary, Translations & Thesaurus. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (date of access: 01.06.2025).
6. Carter B., Rees P., Hale L., Bhattacharjee D., Paradkar M. S. (2016). Association between portable screen-based media device access or use and sleep outcomes. *JAMA Pediatrics*.
7. Chambers – For Word Lovers. Chambers. URL: <https://chambers.co.uk/> (date of access: 01.06.2025).
8. Collins Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/> (date of access: 01.06.2025).
9. Danyliuk I., Bohucharova O. (2023). The Russia–Ukraine war in Western media: A psycholinguistic modelling of the ‘hybrid’ phase. *East European Journal of Psycholinguistics*, 10(2). URL: <https://doi.org/10.29038/eejpl.2023.10.2.dan> (date of access: 03.04.2025).
10. The Free Dictionary. URL: <https://www.thefreedictionary.com/> (date of access: 01.06.2025).
11. Dictionary.com | Meanings & Definitions of English Words. Dictionary.com. URL: <https://www.dictionary.com/> (date of access: 01.06.2025).
12. Google Books Ngram Viewer. Google Books. URL: <https://books.google.com/ngrams> (date of access: 01.06.2025).
13. Holyk S. V. (2020). Componential analysis of the lexeme naming old age concept. *Scientific Notes of Taurida National V.I. Vernadsky University. Series Philology. Social Communications*, 3, 102. URL: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.3-1/18> (date of access: 01.06.2025).
14. Honhalo V. O. (2021). The structural organization of the lexico-semantic field success in contemporary English. *Transcarpathian Philological Studies*, 1(19), 112–117. URL: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.19.1.21> (date of access: 01.06.2025).
15. Infoplease Dictionary. URL: <https://www.infoplease.com/dictionary> (date of access: 01.06.2025).
16. Ipsen G. (1924). *Der alte Orient und die Indogermanen. Stand und Aufgaben der Sprachwissenschaft*, 89–340.
17. John A. et al. (2018). Self-Harm, suicidal behaviours, and cyberbullying in children and young people: systematic review. *Journal of Medical Internet Research*, 20(4), e129. <https://doi.org/10.2196/jmir.9044>
18. Khraban T., Silko O. (2021). Psycholinguistics approach to study of female stereotypes in the Armed Forces of Ukraine. *American Journal of Applied Psychology*, 10(2), 40. URL: <https://doi.org/10.11648/j.ajap.20211002.12> (date of access: 02.04.2025).
19. Kolomiyets L. (2020). A psycholinguistic analysis of the first Ukrainian syllabi on general and special methodology of translation by Mykhailo Kalynovych and Mykola Zerov. *East European Journal of Psycholinguistics*, 7(2). URL: <https://doi.org/10.29038/eejpl.2020.7.2.kol> (date of access: 02.04.2025).
20. Longman Dictionary of Contemporary English | LDOCE. URL: <https://www.ldoceonline.com/> (date of access: 01.06.2025).
21. Merriam-Webster. America’s Most Trusted Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/> (date of access: 01.06.2025).
22. Nesi J., Choukas-Bradley S., Prinstein M. J. (2018). Transformation of adolescent peer relations in the social media context: part 1 – A theoretical framework and application to dyadic peer relationships. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 21(3), 267–294. <https://doi.org/10.1007/s10567-018-0261-x>
23. Oxford English Dictionary. URL: <https://www.oed.com/?tl=true> (date of access: 01.06.2025).
24. Porzig W. (1931). *Wesenhafte Bedeutungsbeziehungen. Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur*, 58, 70–97.

25. PubMed. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov> (date of access: 01.04.2025).
26. Rümke H. (1951). Late werkingen van psychotraumata (bijdrage tot de kennis der Psychogenie). Klinische Lessen. N.T.V.G, 95, 2928–2937.
27. The American Heritage Dictionary. URL: <https://ahdictionary.com/> (date of access: 01.06.2025).
28. Trier J. (1968). Altes und Neues vom sprachlichen Feld. Duden-Beiträge. Fragen der Rechtschreibung, der Grammatik und des Stils, 190.
29. Vocabulary.com. URL: <https://www.vocabulary.com/> (date of access: 01.06.2025).
30. Walker V. M. et al. (2024). COVID-19 and mental illnesses in vaccinated and unvaccinated people. JAMA Psychiatry. <https://doi.org/10.1001/jamapsychiatry.2024.2339>
31. YourDictionary. Definitions and Meanings From Over a Dozen Trusted Dictionary Sources. URL: <https://www.yourdictionary.com/> (date of access: 01.06.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 26.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 10.12.2025

Дата публікації: 30.12.2025